

Adrian Năstase

Restaurarea Casei Titulescu – o provocare la adresa Timpului*

Dragi prieteni,

Cuvintele „Casă“ și „Acasă“ au parcă la noi – afirma semiologii – o mai marc încărcătură în sensuri intelectuale și reverberații afective decât în alte civilizații.

Nicolae Titulescu s-a născut în urmă cu 120 de ani la Craiova, în inima Olteniei, trăind, sub aura Războiului de Independență câștigat, bucuria și gustul Libertății; a învățat la Paris, în inima Franței, cizelându-și spiritul profund și asimilându-și virtuțile Democrației; a profesat la Iași, în inima Moldovei ridicând rigoarea la rangul de disciplină a cugetului și moralei; s-a așezat la București, în inima României, dând sens operei sale politico-diplomatice, operă pusă total și definitiv în slujba Țării; a străbătut Lumea, ca ambasador al conștiinței și vocației poporului român, pentru a ridica Pacea de la Ideal la Realitate; a dorit mereu să revină Acasă pentru a se odihni, pentru a-și sprijini fruntea de tâmpla Țării, simțindu-i respirația și forța, pentru a-i cere binecuvântarea pentru faptele sale, pentru a-i înțelege mesajul și a redobândi puterea de a continua neabătut, cu toată ființa, misiunea pe care Istoria românească i-a încredințat-o în prima jumătate a secolului încheiat.

„Casă“ și „Acasă“ au fost pentru el o chemare – la fel ca și pentru cei care au fost siliți să ia calea străinătății din cauza marilor vicisitudini pe care vremurile le-au rostogolit nedrept asupra pământului românesc –, o chemare pe care fiecare dintre cei ai noștri a auzit-o, a căutat să-i răspundă, în anii maturității și, mai ales, atunci când umbrele morții implacabile băteau la porțile destinului.

A locuit vremelnic în cele mai elegante hoteluri ale lumii, a fost primit în cele mai somptuoase palate, de către regi, președinți și premieri, a fost invitat de către ilustre personalități politice și culturale române și străine, atunci când era în vogă, dar și atunci când era un exclus, fiecare dintre ele nutrind speranța că vor fi onorați trecându-li-se pragul.

Sunt sigur că, într-o zi, unul dintre viitorii tineri cercetători ai spațiului românesc, cu suflet de poet, va stăruie o clipă asupra dorinței lui Nicolae Titulescu de a avea o Casa, de a reveni Acasă, asupra acestei cute lăuntrice a marelui rătăcitor care n-a suferit niciodată de modestia de a fi

* Discurs rostit de Adrian Năstase, prim-ministru al României, președinte al Fundației Europene Titulescu, la inaugurarea Casei Titulescu, 14 iunie 2002, București; publicat în Adrian Năstase, *Titulescu, contemporanul nostru/Titulescu, notre contemporain*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 2002, pp. 231–236; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 317–323.

român.

În urma cu 90 de ani, adică în 1912, Nicolae Titulescu își alegea Casele Herzog, din Șoseaua Kiseleff nr. 47, drept reședință permanentă. La începutul anilor '20, juristul, universitarul, omul politic și de stat român, afirmat la vârsta de 30 de ani ca o celebritate – și nu trebuie să uităm că era un om cu stare ca urmaș al unui înalt magistrat și cel mai bine plătit avocat al Baroului bucureștean – devenea proprietarul Casei.

Democrat convins, adept și promotor al reformelor sociale de fond, Nicolae Titulescu a fost un apărător convins al proprietății – agresată pretutindeni de regimurile totalitare – fără a ignora măcar o clipa rigorile dreptății sociale. Dotat cu un remarcabil discernământ, el a pus în relief trăsături comune fascismului și comunismului. Răspunzând la întrebarea unui ziarist francez, Nicolae Titulescu aprecia: „Comunismul este o doctrină care ia dintr-o dată proprietatea individuală a cetățenilor în profitul statului. Dar cum statul comunist, după un timp, nu va ști ce să facă cu această proprietate, o va restitui treptat cetățenilor. Hitlerismul sau fascismul sunt de asemenea doctrine, care iau însă treptat proprietatea individuală a cetățenilor până la nimicirea ei completă“. Răspunzând unui deputat englez, Nicolae Titulescu apela la o alegorie: „Presupuneți că aveți șapte vaci; bolșevicul vi le va lua pe toate imediat și dumneavoastră nu veți mai auzi niciodată vorbindu-se de ele. Hitleriștii vi le vor lasă, dar vă vor interzice să le mulgeți. Și în plus vă vor impune obligația de a le întreține“.

În doar câteva rânduri, mai mult decât într-o întreagă lucrare, Nicolae Titulescu motiva de ce este adeptul proprietății și care sunt pericolele care o pândesc.

Timp de un sfert de secol – în care Nicolae Titulescu se proiectează pe scena românească și internațională ca ministru de Finanțe în două Cabinete, ca negociator redutabil în complexe și spinoase probleme economico-financiare, dar și de securitate și dezarmare, ca inițiator și semnatar al unor tratate și acorduri care jalonează politica externă românească și, de ce nu, și europeană, ca exponent de marcă și apărător indefectibil al intereselor românești, în marile capitale ale Europei și dincolo de Ocean, ca fondator și în două rânduri președinte al Adunării Societății Națiunilor, ca președinte sau doar membru al unor societăți savante din țară și străinătate, și, mai presus de orice, ca ministru al Afacerilor Străine, în 1927–1928 și 1932–1936, timp de un sfert de secol Casa Titulescu va fi, alături de Palatul Sturdza, un centru vital al politicii externe românești, terenul unor negocieri nu de puține ori tensionate, al unor întrevederi și convorbiri politice, economice, financiare memorabile, un laborator de mari idei și demersuri privind pacea, securitatea, dezarmarea, cooperarea europeană și în lume.

În această Casă, Nicolae Titulescu a fost fermecătoarea gazdă

generoasă a unor mari personalități ale secolului, prim-miniștri și miniștri de Externe, parlamentari de marcă, iluștri oameni de cultură și știință. O Casă unde și-a primit prietenii, dar și adversarii, o Casă cu ușile permanent deschise pentru cei ce veneau să-i ceara ajutorul în situații delicate sau chiar limită, rezervând întotdeauna loc de onoare ziaristilor pe care i-a tratat ca pe o familie, la ore de zi și de noapte, cu o incomparabilă receptivitate.

Autoritatea de care se bucura reunea în jurul său prim-miniștri sau foști prim-miniștri, șefi de partid, mareșali și Guvernul României în cvasitotalitatea lui.

Cei ce au trecut pragul acestei Case păstrează amintiri de neuitat despre Omul Nicolae Titulescu – o bogăție de daruri intelectuale, un dăruitor de gânduri și gesturi surprinzătoare și irepetabile, păstrează amintiri despre întâlnirile cu „Patronul“, care la fel ca la Casa regală britanică ținea paltonul invitaților săi, își făcea o plăcere din a le oferi el însuși un pahar din vinurile sau coniacurile sale rafinate.

Făcea din fiecare dintre cei care îi treceau pragul un personaj important al zilei.

La 29 august 1936, după 20 de ani de activitate prometeică în slujba României, Nicolae Titulescu a fost înlăturat ignobil de către guvernanții vremii din viața politică, la capătul intrigilor și presiunilor dușmanilor ireductibili din țară și străinătate.

A fost silit să aleagă calea Exilului.

Devenea un Proscris.

Va mai reveni în această Casă la sfârșitul anului 1937, pentru o singură lună, nevoit să părăsească Țara. Amenințat încă odată cu moartea după numeroasele tentative de lichidare fizică de la mijlocul anilor '30, s-a stabilit definitiv în străinătate, unde a rămas până la 17 martie 1941, când moartea l-a surprins la Cannes, în Franța.

Cheltuielile mari pe care le presupunea viața de hotel în străinătate și dificultățile financiare pe care le traversa, în lipsa unui angajament de lungă durată, plătit corespunzător, l-au determinat pe Nicolae Titulescu să caute o reședință în sudul Franței și să procedeze la dezafectarea Casei din București. „Pricep că ai fost emoționată la vestea transportului unei părți din lucrurile noastre în străinătate. // Și eu sunt adânc emoționat. Deși am presimțirea că nu e pentru totdeauna – îi scria el surorii sale, Cornelia Nenișor, în mai 1939 –, simt o strângere a inimii la gândul că în parte trebuie să-mi desfac Casa mea din Kiseleff. // Dar, ce vrei? Nu e vina mea. Rabd și sufăr de trei ani și nu văd un semn de înțelegere de nicăieri“.

Ura extremiștilor l-a urmărit îndelung pe Nicolae Titulescu. La 6 septembrie 1940, când s-a instaurat regimul de dictatură militară condus de generalul Ion Antonescu, Casa fostului ministru român al Afacerilor Străine

a fost ocupată de legionari. Majoritatea mobilelor au fost sparte cu topoarele, o serie de lucruri au fost furate; în tot timpul jafului, „arhanghelii“ se distrau probându-i hainele și împușcându-i, simbolic, jobenele, sub privirile terifiante ale intendentului Casei, Ștefănescu.

Nici chiar moartea omului politic și diplomatului român nu a anulat adversitățile.

Deși a dorit să odihnească pentru veșnicie în inima Transilvaniei, la Brașov, guvernării români și regimurile hitlerist și fascist ale vremii s-au opus categoric înmormântării sale în România, cenzura militară punându-și cutremurătoarea ștampilă „interzis“ pe elogiile pe care democrații majoritari ai acestei țări au încercat firesc să i le aducă.

După o jumătate de veac, la 7 martie 1992, osemintele sale au fost aduse în țară, iar o săptămână mai târziu, la 14 martie 1992, depuse în curtea Bisericii „Sf. Nicolae“, din Șcheii Brașovului.

Proscrisul revenea ca un învingător.

Nu este locul pentru a evoca aici toate dificultățile întâlnite în timp în îndeplinirea acestui demers de interes național, mărginindu-ne să relevăm că toate partidele politice de la acea vreme au acționat solidar, partea română obținând printr-o hotărâre judecătorească a Tribunalului de la Aix-en-Provence dreptul Fundației Europene Titulescu de a repatria, de la Cannes, rămășițele pământești ale marelui diplomat român, a patriotului român care, vâslind în apele Amurgului, afirma: „Partidul meu de azi se cheamă: România“.

Stadiul de degradare al acestui Palat – înscris în lista Monumentelor Istorice și de Arhitectură – a impus Guvernului României, la mijlocul anului trecut, o reacție rapidă și curajoasă, care a însemnat o adevărată provocare adresată Timpului, antrenând pe cei mai buni specialiști din țară, care au depus, din august 2001 până acum, un efort susținut de consolidare, reparații, restaurare, protecție și conservare.

Nu vor fi suficiente cuvintele de laudă pentru a vorbi despre inteligența, imaginația și profesionalismul zecilor și zecilor de meșteri, uneori adevărați maștri, pentru soluțiile și reușitele lor constructive, în care se regăsesc deopotrivă dragostea și devotamentul pentru lucrul bine făcut, acribia lor în finisarea structurilor decorative, rafinamentul exersat în restaurarea mobilelor originale, a corpurilor de iluminat de mare valoare, a tapiseriilor și tablourilor.

Numai temerea de a uita să numesc pe unul dintre cei ce semnează cu îndreptățire efortul de echipă depus timp de peste zece luni de zile pentru a restitui Casei splendoarea de altădată mă face să spun tuturor un singur cuvânt – mulțumesc – celor care au trecut zi de zi pe sub coloanele acestui Templu în care au lăsat ceva din inima lor.

Evenimentul la care participați astăzi – la împlinirea a 120 de ani de

la nașterea lui Nicolae Titulescu – are semnificația unei recitatoriri a lăcașului de trudă și jertfă a unuia dintre părinții fondatori ai României moderne.

Nicolae Titulescu s-a bucurat și se bucură anul acesta de o cameră de rezonanță mai mare ca oricând înainte.

Europa Unită de astăzi recunoaște în el un precursor îndrăzneț, un vizionar lucid, un constructor inspirat care-și merită așezarea și cinstirea în Panteonul ziditorilor de mari idealuri.

Am ales momentul aniversar pentru relansarea oficială a activității Fundației Europene Titulescu.

Ține de firescul lucrurilor adaptarea și readaptarea la noi formule de organizare, care să asigure, dincolo de conjuncturi, continuitate, coerență, dinamism, o abordare programatică și sistemică a problematicii aferente, o legătură nemijlocită cu mediile academice și diplomatice din țară și străinătate, o proiecție convingătoare a sensului și substanței demersului ideatic pe care îl avem în vedere, o percepție plină de receptivitate și considerație a pulsului european de azi, care să deschidă tribuna rostirii unor discursuri magistrale ale personalităților *establishmentului* politic al lumii contemporane.

Pentru ca să reușim, avem nevoie de concursul generos al tuturor celor care-și fac o religie din făurirea unei noi Umanități, în care Dreptul, Dreptatea, Fraternitatea, Morala, Progresul, Bunăstarea, Pacea, Conlucrarea să ne justifice intrarea și viețuirea în cel de-al treilea mileniu de după Christos.

Înțelegem astăzi să restituim dreptul legal la viață Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale din România, prefațând în 1965 evocarea, pe plan național și internațional, a unui pătrar de veac de la trecerea lui Nicolae Titulescu în Eternitate.

Constituită în Casa marelui diplomat de un grup de eminenți intelectuali români – istorici, juriști, diplomați, universitari, literați, ziariști–, Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale a reprezentat timp de aproape un sfert de secol, până în 1989, o provocare, o oază de gândire liberă, refuzând prejudecățile și convențiile, ocolind cu inteligență și ostentație rigurile cenzurii, un amfiteatru salutând figuri de marcă ale politicii externe și diplomației din zeci și zeci de state, ca și ale marilor foruri internaționale – Organizația Națiunilor Unite și instituțiile specializate din sistemul său – creuzetul unei remarcabile publicații, „Revista Română de Studii Internaționale“, ce făcea pe atunci epocă.

Cu durată diferită, cele două instituții – Fundația Europeană Titulescu și Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale – nu sunt istorii paralele, ci trăiri simbiotice, sub semnul aceleiași nevoi de a înțelege mai bine exigențele Timpului.

Faptul că astăzi gândim și regândim devenirea acestor instituții este un autentic și vibrant omagiu adus celui ce ne patronează în această Casă.

Marele Român, marele European, marele nostru Contemporan.

Avem mândria și orgoliul de a spune că, născând asemenea Oameni, România are – și prin el – dreptul și șansa de a redobândi și de a i se recunoaște în lume locul și rolul în Europa de azi, care trăia în anii '30 cu speranța renăscută de acest Apostol și Arhitect al Păcii.

Gândurile noastre de îndatoritoare recunoștință se îndreaptă spre toți cei prezenți, simțindu-vă o clipa tresărire la întâlnirea cu Istoria Presentului.

Aș încheia cu o frază memorabilă a lui Nicolae Titulescu: „Cei ce mor pentru o idee sunt eroi al căror testament este un singur cuvânt: continuați!”

Suntem aici, ca români, pentru a spune: continuăm!